

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2014

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2014

Innhold

1. Sammendrag	3
1.1 Nasjonalt arbeid	5
1.2 Finansiering av arbeidet	6
2. Konkrete tiltak	7
2.1 Kulturlandskap	7
2.2 Vegetasjonskartlegging og overvåking	9
2.3. Duntradisjonen	10
2.4 Bygningsvern	12
2.5 Formidling, informasjon, besøksforvaltning	14
Verdensarvsenteret	15
2.6 Formidling barn og unge	17
Eventyret Vegaøyen Verdensarv	18
2.7 Reiseliv/besøksforvaltning	20
2.8 Overvåking	22
Tilstandsvariabler	22
Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn	23
2.9 Marint miljø - fiskeri	25
2.10 Fugleliv	26
2.11 Frivillig arbeid	28
3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	30
3.1 Stiftelsens styre	31
3.2 Samarbeidsrådet	32
3.3 Team Verdensarv Vega	33
3.4 Stiftelsens sekretariat	35

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

N-8980 Vega

+47 75 03 55 03

+47 97 03 46 46

post@verdensarvvega.no

www.verdensarvvega.no

1. Sammendrag

Oppfølging av St.meld. nr 35 *Framtid med fotfeste* (2013) var førende for det nasjonale verdensarv arbeidet i 2014. Fokus var særlig rettet mot konklusjonen om at alle norske verdensarvsteder skal ha verdensarvsenter. Klima- og miljødepartementet arbeidet med å utvikle en egen autorisasjonsordning for sentrene, mens Norges Verdensarv ble engasjert til å lage en felles basisutstilling. Det ble også klart at Stiftelsen skulle være søker for Vegaøyen og få driftsmidlene til senteret.

Lokalt la en prosjektgruppe med representanter fra kommunen og Stiftelsen fram en utredning om innhold, drift og finansiering av et framtidig senter på Vega.

Utredningen fikk enstemmig tilslutning fra kommunestyret som anbefalte at senteret skal ha en funksjon som kompetanse-, formidlings- og besøksenter. Videre skal senteret være en diskusjonsarena for lokalsamfunnet og bidra til lokal verdiskaping. Stiftelsen og Vega kommune samarbeidet om prosessen for å få fullfinansiert senteret, både gjennom invitasjoner til sponsorer og kontakt med nasjonale myndigheter. Totalt kom det meste av finansieringen på plass i løpet av 2014, men Kulturdepartementet avsto søknaden om 6,1 mill kr.

2014 var jubileumsår for Vegaøyen Verdensarv og 10 årsjubileet ble markert med konserter, teater, utstillinger, båtturer i verdensarvområdet og åpning av snorkelstien for barn og unge. Jubileet ble også markert med et fagseminar der forskere presenterte resultater innen bl.a. forvaltning og lokal utvikling gjennom 10 år med verdensarv.

Målet med jubileumsmarkeringene var lokal mobilisering og involvering i verdensarv arbeidet. Nærmere 1000 deltok på de ulike arrangementene og en rekke lag og foreninger bidro. Målsettingen må derfor kunne sies å være nådd og jubileumsfeiringen ble en suksess.

Jubileumsåret ble også rekordår i dunværene med nærmere 1700 hekkende ærfugl. Alle de guidete båtturene til Lånan var fulltegnet og antall besøkende på Emårsøy hadde en kraftig økning. En gruppe med 10 ærfuglvoktere dro på en faglig tur til Island for å se hvordan ærfuglfarmerne arbeider der. En vellykket og inspirerende tur som ga faglig utbytte.

Snorkelstien, som er trinn 1 av Stiftelsens storsatsning «Eventyret Vegaøyen Verdensarv - de uløste mysterier», og et universelt utformet badehus var klart til markeringen i juli. Arbeidet er basert på samarbeid med Vega skole og prosjektleder hadde i 2014 også ekstern bistand fra en praktikant og en klasse ved Westerdals School of Communication, samt illustratører og designere.

Prosjektstillingen i restaurering som er tillagt Helgeland Museum er et svært positivt bidrag til verdensarv arbeidet. Totalt ble det tildelt 2 mill kr til 15 kulturminne-

prosjekter i 2014 og bygningsvernkonsulenten var medhjelper for mange av tiltakshaverne.

Utviklingen har ikke vært tilsvarende positiv mht kulturlandskapet. Tilskuddssatsene over jordbruksavtalen har stått fast siden i 2008 og Stiftelsen har hatt samme bevilgning like lang tid. Siden verneområdestyret har fått skjøtselsmidler, har det likevel blitt noe økning i skjøtselen.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv gjennomførte en rekke skjøtsels- og undervisningsprosjekt for barn og unge i verdensarvområdet. Vega verneområdestyre hadde samarbeid med Mosjøen videregående skole om hogst av sitka. I tillegg tok Helgeland Museum imot elever på Vega, hvor også Stiftelsen deltok. Rundt 200 elever deltok i ulike prosjekt.

Det er mindre aktivitet med prosjekter innen restaurering i tilknytning til verdiskaping og næringsutvikling etter at verdiskapingsprogrammet Den verdifulle kystkulturen ble avsluttet. Den samme tendensen kom innen reiseliv etter at pilotprosjektet Bærekraftig Reiseliv ble avsluttet i 2012 og den lokale reiselivsstrategien ble avsluttet mot tampen av året i 2014. Dermed reduseres lokale ringvirkninger av verdensarven. I neste omgang kan det også gi det også mindre involvering og eierskap. For et kulturlandskapsområde med tradisjoner som er avhengig av et lokalt engasjement, kan det bli en urovekkende utvikling. Verdensarvsenteret vil bli svært viktig for å bidra til lokale ringvirkninger gjennom samarbeid med lokalsamfunnet. Økte ressurser vil også kunne styrke kapasiteten innen prosjektutvikling og gi mer forutsigbare finansieringsordninger. Blant annet gjelder dette båtruten i verdensarvområdet. Unesco etterspør større tilgjengelighet til verdensarvområdet, mens kun 700-800 av de 35 000 besøkende på Vega i 2014 var med på båtturene. En forutsigbar båtrute er også nødvendig for å få opp den økonomiske bærekraften for de som satser i området.

Beredskap og overvåkning i forbindelse med økt skipstrafikk og åpning av nye leteområder for petroleumsindustrien i Nordland, manglende rekruttering til fiskeriene og folketallsnedgang er andre utfordringer som er tema Stiftelsen har tatt opp med sentrale myndigheter og som det arbeides videre med lokalt. I 2014 startet Stiftelsen og Vega verneområdestyre prosjektet «Verdensarvens hav» om fiskeriene for 9. klasse på skolen. Forvaltningsknutepunktet hadde også kontakt med Torgar Næringshage om et rekrutteringsprosjekt for ungdom og rekruttering til fiskeriene. En annen utfordring er at lokal oppsynsmann er pålagt SNO-oppgaver i et så stort område at han får lite tid i verdensarvområdet. Det ble gjennomført et møte med SNO sentralt for å sette søkelys på problematikken.

1.1 Nasjonalt arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har fra 2010 vært involvert i arbeidet med å utvikle en nasjonal verdensarvpolitikk. Prosessen endte i St.meld. nr 35 *Framtid med fotfeste* som ble vedtatt i Stortinget i juni 2013. 2014 var året for å starte arbeidet med å sette stortingsmeldingen ut i live.

Blant de viktigste punktene i Stortingsmeldingen er anbefalingen om at det etableres sentre for verdensarven. Dette er en sak som det har vært arbeidet med fra Vega siden før verdensarvstatusen i 2004.

Verdensarvforum 2014 ble arrangert av Norges Verdensarv i samarbeid med Verdensarvsenteret for bergkunst - Alta Museum i juni. Hovedtema for konferansen var regjeringenes ambisjoner og stedenes utfordringer, stedenes organisering og fellesgodefinansiering. Daglig leder i Stiftelsen var i 2013/2014 styreleder i Norges Verdensarv, ledet møtet og deltok med presentasjon av lokalt arbeid. Daglig leder i Stiftelsen ble på nettverkets årsmøte gjenvalgt som leder i Norges Verdensarv og har de tre siste årene representert Norge i den nordiske arbeidsgruppen som forbereder de årlige, nordiske møtene.

Norges Verdensarv fikk i 2014 oppdraget med å utvikle en basisutstilling for alle verdensarvstedene. Utstillingen skal fortelle om Verdensarvkonvensjonen, hva verdensarv er og om de norske verdensarvstedene. Norges Verdensarv ser på oppdraget som en tillitserklæring og det bidrar til viktig refleksjon og kompetansebygging i nettverket og på det enkelte sted.

Stiftelsen har av Miljødirektoratet de to siste årene blitt invitert på den årlige samlingen for naturinformasjonssentre som i 2014 var lagt til Hardangervidda nasjonalpark- og villreinsenter på Skinnarbu.

Stiftelsen ble også invitert av Miljødirektoratet til å delta i det nasjonale arbeidet med utvikling av en merkevare og kommunikasjonsstrategi for naturinformasjons- og nasjonalparksentre. Det islandske firmaet Gagarin har hatt oppdraget med å utvikle en felles utstilling for nasjonalparksentrene, mens Snøhetta Design i samarbeid med Miljødirektoratet, representanter fra naturinformasjonssentrene og verdensarvområdene Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen har utviklet en merkevarestrategi og visuell identitet.

I løpet av året ble det dessuten holdt en rekke møter og presentasjoner av lokalt verdensarbeid og det planlagte verdensarvsenteret i bl.a. Jeju, Sør-Korea, Norsk Kulturråd, Klima- og miljødepartementet, Verdensarvforum i Alta, Luster kommune, i Stykkisholmur, Island, i Vega kommunestyre, Nordland fylkeskommune, guidekurs for Helgelandsguidene og for diverse tilreisende grupper.

1.2 Finansiering av arbeidet

Stiftelsen hadde i 2014 et budsjett på ca 4,2 mill kr til ulike tiltak og drift, hvorav 3,6 mill kr ble finansiert fra Miljødirektoratet. Øvrige bidragsytere til Stiftelsens budsjett var Nordland fylkeskommune, Fylkesmannens miljøvernavdeling, Unesco-kommisjonen og private sponsorer. Vedtatt arbeidsplan og budsjett for 2014:

Beite og arealtilskudd, investeringer og etablering	785 000
Kulturbidrag	1 270 000
Formidling	575 000
Fugleliv	150 000
Besøksforvaltning	250 000
Drift av stiftelsen	1 196 500
Sum	4 226 500

Stiftelsen brukte i tillegg rundt 900 000 kr på prosjektet «Eventyret Vegaøyen Verdensarv». Tiltak i prosjektet ble i all hovedsak finansiert med eksterne midler, mens Stiftelsen i 2014 bidro med 75 000 kr og prosjektledelse.

Prosjektet «Verdensarvens hav» fikk 150 000 kr fra Tilskudd til verdiskaping naturarv. Prosjektet er et samarbeid mellom Vega skole, Vega verneområdestyre og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv.

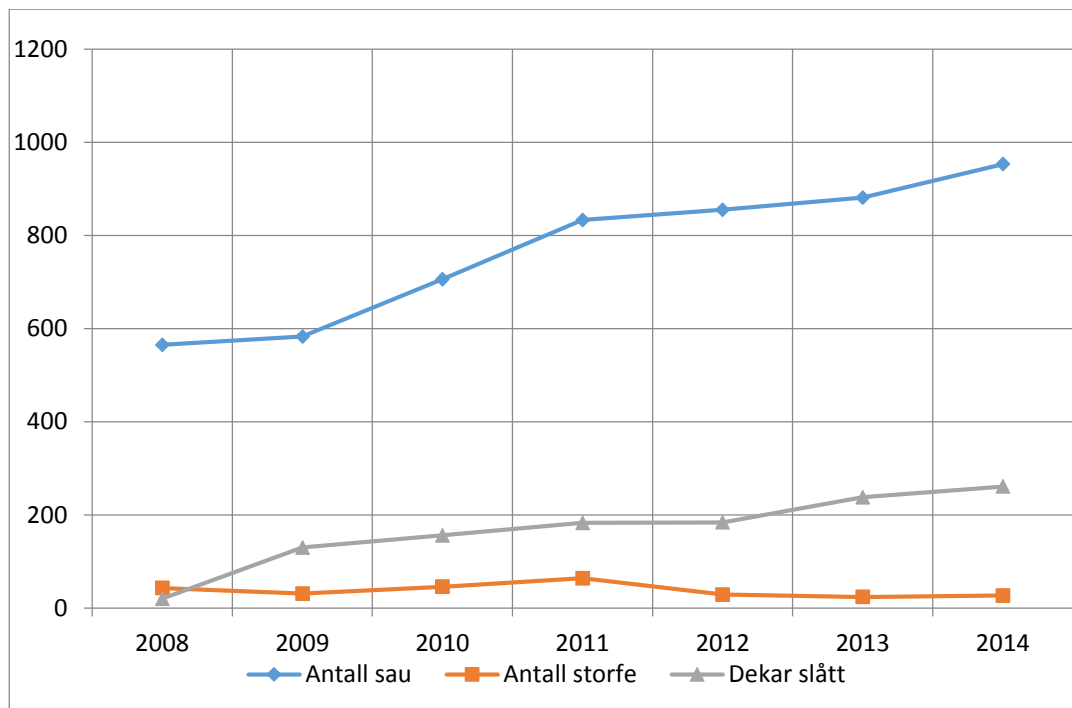
På Vega arbeider også flere instanser med verdensarv, bl.a. Vega verneområdestyre og Vega kommune. I 2014 bidro andre aktører og instanser med vel 4,5 mill kr.

Bidragsyter	Tilskudd	Tiltak
Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	2 000 000 kr	Bygningsvernmidler, ærfuglarkitektur
Fylkesmannen i Nordland/ Statens Landbruksforvaltning	550 000 kr	Skjøtselsmidler
Vega Verneområdestyre	570 000 kr	Gjerding Kjellerhaugvatnet, skjøtsel, info med mer
Fylkesmannen i Nordland	138 000 kr	Viltkartlegging, kjøtsel slåtteenger
Vega kommune	665 000 kr	Reiselivsstrategi, SMIL-midler
SUM	4 470 500 kr	

I tillegg kommer grunneiernes og frivilliges innsats i området. Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne, bønder lokalt som har tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander - og alle skoleelevene og frivillige som bidrar aktivt i Vegaøyen gjennom ærfugl- og kulturlandskapsarbeid.

2. Konkrete tiltak

2.1 Kulturlandskap

I 2014 BEITET 953 SAU OG 27 STORFÉ I VERDENSARVOMRÅDET, DET BLE SLÅTT 261 MÅL OG HOGD 330 SITKA. I TILLEGG HADDE VEGA VERNEOMRÅDESTYRE UTTAK AV SITKA I KJELLERHAUGVATNET NATURRESERVAT.

For Vegaøyens del var det i 2014 tre ulike ordninger for finansiering av skjøtsel: fra Stiftelsen og Fylkesmannen/Statens Landbruksforvaltning og Vega verneområdestyre.

Styret i Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv prioriterte en sum på 785 000 kr på:

Areal- og beitetilskudd	: 420 000 kr
Etableringer/investeringer	: 70 000 kr
Vegetasjons- og naturtypekartlegging	: 100 000 kr
Informasjonstiltak	: 25 000 kr
<u>Skjøtselsprosjekt for barn og ungdom (lønn)</u>	<u>: 170 000 kr</u>
Sum	: 785 000 kr

ELEVER FRA MOSJØEN VIDEREGÅENDE SKOLE I SLÅTTEARBEID I SKOGSHOLMEN I 2014.

Skjøtselsprosjektene for barn og ungdom er i tillegg finansiert med bl.a SMIL-midler, Den naturlige skolesekken og midler fra skolene. Totalt sett bidro Stiftelsen med 850 000 kr til ulike skjøtselstiltak, arbeid med vegetasjonskartlegging, informasjonstiltak og skjøtselsprosjekt for ungdom.

Fylkesmannen/SLF bidrar i tillegg med 550 000 kr og Vega verneområdestyre med 570 000 kr. De siste årene har det vært et stort gap mellom de behov som er skissert i tiltaksplanen for området og de ressurser som er til rådighet. Det ble likevel økning i skjøtselen i 2014 pga midlene via verneområdestyret.

Vega verneområdestyre fikk gjennom bestillingsdialogen 570 000 kr til tiltak i verneområdene og styret prioriterte å bruke midlene til bl.a.:

Flytting av gjerde i Holandsosen og Kjellerhaugvatnet	: 77 000 kr
Hogst av sitkagran i Kjellerhaugvatnet vest og nord	: 170 000 kr
Restaurering av kulturlandskap og beiting i verneområdene	: 210 000 kr
Beiting i verneområdene	: 130 000 kr
Fuglekikkerpunkt i tilknytning til verneområdene	: 100 000 kr
Kart med informasjons brosyrer	: 23 000 kr
Uttak av mink	: 10 000 kr

Stiftelsen har de siste årene hatt skjøtelsprosjekt i samarbeid med skolen på Vega, Brønnøysund videregående skole og Mosjøen videregående skole, den tidligere landbruksskolen. Tilsvarende har Vega verneområdestyre samarbeid med Mosjøen vgs om hogst av sitka.

Prosjektene i regi av Stiftelsen har vært finansiert med midler fra Stiftelsen, SMIL-midler fra Vega kommune og Den naturlige skolesekken. Arbeidet er med utgangspunkt i skjøtelsplanen for Skogsholmen og med veiledning fra Bioforsk.

2.2 Vegetasjonskartlegging og overvåking

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco har Stiftelsen har i perioden 2010 – 2014 finansiert vegetasjons- og naturtype-kartlegging i verdensarvområdet.

Totalt sett har Bioforsk Nord Tjøtta i en tiårsperiode kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet og har framskaffet unik informasjon om forekomst og fordeling av arter og vegetasjonstyper.

Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter.

Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging med Fylkesmannen som delfinansior.

Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velkjøttet kulturlandskapet som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se.

Kartleggingen av planter, vegetasjonstyper/naturtyper og fugler har gitt en grundig, dyptgående og detaljert kunnskap om verdien og tilstanden av naturgrunnlaget i Vegaøyen verdensarvområde. Dette naturgrunnlaget har vært basis for ulikt planarbeid som skjøtelsplaner, forvaltningsplaner og tiltaksplaner.

Stiftelsen har også finansiert etablering av et lite overvåkingssystem for vegetasjon i Skogsholmen og Emårsøy. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Bioforsk Tjøtta. Ifølge de faglige rådene fra Bioforsk bør overvåkingen økes og omfatte flere steder for å kunne overvåke endringer i forbindelse med skjøtsel og iverksetting av tiltak.

2.3. Duntradisjonen

6. KLASSE REISER ÅRLIG UT TIL ET DUNVÆR FOR Å LÆRE REIRBYGGING OG DUNRENSING. DE SISTE ÅRENE HAR TUREN GÅTT TIL LÅNAN DER ALLE FUGLEVOKTERNE VAR ENGASJERT I SKOLEOPPLEGGET.

Stiftelsen og den samarbeidende part Nordland fylkeskommune bidro i 2014 med 1,270 mill kr i ulike tilskudd til de 17 fuglevokterne, samt rekrutteringstiltak og informasjons-/formidlingstiltak. Dette er den største posten på Stiftelsens budsjett og inkluderer også tilskudd til predatorbekjempelse, dugnads- og informasjonsvirksomhet, båtskyss til fuglevokterne og underskuddsgaranti til den guidete båttruten ut i område. Denne vurderes som et svært viktig formidlingstiltak. Stiftelsen har dessuten satt av ekstra midler til bistand til fuglevokterne som er alene på øyer og trenger avløsning.

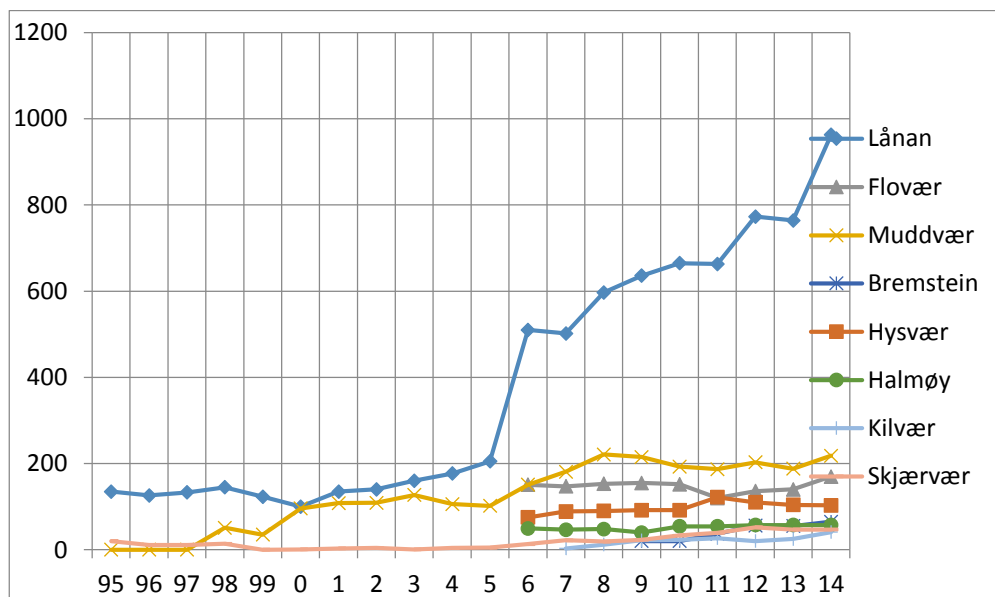
HEKKESUKSESS VEGAØYAN SESONGEN 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bremstein				20	20	37	56	55	65
Flovær	151	147	153	155	152	120	136	140	178
Halmøy	50	77	79	66	38	38	40	40	40
Hysvær	64	89	90	92	92	122	110	104	103
Kilvær		3	12	22	23	27	20	25	41
Lånan	538	502	597	636	665	663	773	764	963
Muddvær	151	181	221	215	193	187	203	188	218
Skjærvær	13	22	19	23	33	39	52	47	47
	967	1021	1171	1229	1216	1233	1390	1363	1655

Satsningen i dunværene har ført til økning i hekkende ærfugl i dunværene, med mer enn fordobling av antall ærfugl i Lånan som er det største dunværet i verdensarvområdet. Det har også vært svært positiv utvikling i andre vær der tradisjonen er under gjenoppbygging.

De siste årene har likevel enkelte dunvær vært plaget av predatorangrep og erfaringene viser at predatorbekjempelse krever en kontinuerlig innsats.

Det vil også være nødvendig å få økt tilskuddet i årene framover. Per i dag er det de fleste fuglevokterne 60+. Yngre som kommer inn, må ta seg fri fra jobben og mister lønn, feriedager og pensjonspoeng om de er fuglevokter 2 måneder per år. Ingen kan forvente at yngre i dag er villig til å gå med på en slik ordning.

Sikring av ærfugltradisjonen, ærfuglarkitektur og immaterielle kulturminner

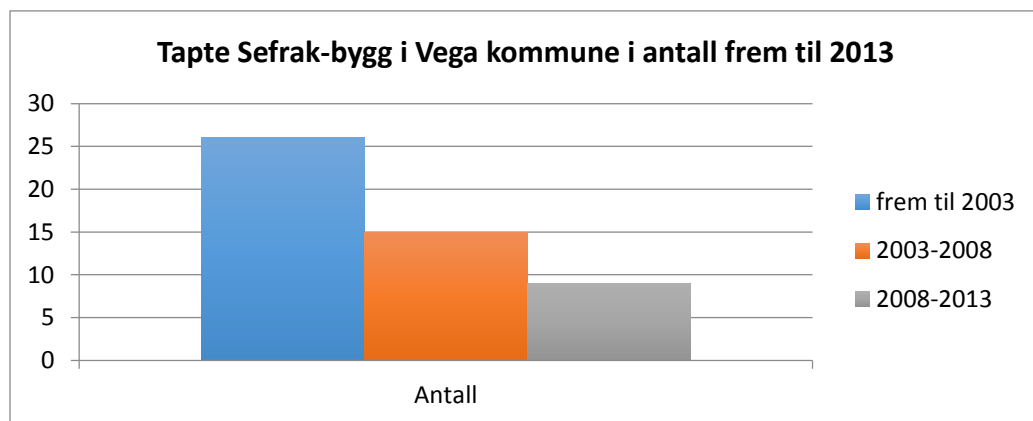
Stimuleringsordninger dunværsdrift	: 890 000 kr
Predatorbekjempelse	: 50 000 kr
Dugnadstiltak og kursvirksomhet	: 30 000 kr
Informasjonsvirksomhet	: 20 000 kr
Videreutvikling pedagogisk opplegg	: 110 000 kr
Båtskyss til fuglevokterne	: 70 000 kr
<u>Underskuddsgaranti guidet båtrute</u>	<u>: 100 000 kr</u>
Sum	: 1 270 000 kr

Skoleprosjekt ærfugltradisjon

Vega skole har en egen verdensarvplan med aktiviteter innen verdensarv fra 1. - 10. klasse. Skolen og Stiftelsen samarbeider om flere av disse prosjektene, bl.a. ærfuglprosjekt i 6. klasse. Prosjektet innebærer at elevene i 6. klasse er ute i Vegaøyen en dag i april og lager reir og ehus sammen med fuglevokterne. I juni reiser elevene tilbake for å se om fuglene har lagt seg i reirene og lærer da også å rense dun. 6. klasse var i 2014 i Lånan og fikk lære å lage reir og høre om dunværstradisjonen. Skoleprosjektet har stor betydning for å skape respekt og forståelse for ærfugltradisjonen - både i forhold til elevene og deres foreldre. Andre klasser har opplegg innen botanikk, marint miljø og kulturlandskapsskjøtsel. Via Den kulturelle skolesekken og kulturskolen er klasser fra skoler i regionen og lærer om ærfugltradisjonen i verdensarvområdet.

2.4 Bygningsvern

Nordland fylkeskommune mottar midler fra Riksantikvaren til bygningsvernarbeid i verdensarvområdet. Det er en uttalt ambisjon at disse midlene skal muliggjøre at området går foran som et godt eksempel på kulturminneforvaltning. Riksantikvaren opererer med et mål på årlig tapt Sefrak-registrert bygningsmasse på 0,5 %. Som søylediagrammet viser, er tapsprosenten for siste omverv (2008-2013) i Vega kommune nede på nettopp 0,5%.

KILDE: BYGNINGSVERNKONSULENT ØYVIND SVENNING

Dette skulle tyde på at Riksantikvarens tildeling av midler til bygningsvern i Vegaøyen verdensarvområde har hatt en avgjørende funksjon for å nå den statlige målsettingen.

I perioden 2006-2014 tildelte Riksantikvaren/Nordland fylkeskommune vel 18,9 millioner kroner fordelt på 74 prosjekter som var øremerket bygningsvern. 26 av disse ligger i verdensarvområdet og har fått totalt 6 585 767 kr i tilskudd.

I tillegg til midlene som er bevilget fra Riksantikvaren, har en del av prosjektene fått midler fra Kulturminnefondet. Beløpet kan anslås til et sted mellom 15-20% av den totale summen som Riksantikvaren har bevilget. Kommunen har også bidratt noe gjennom SMIL-midler.

De resterende prosjektene har gått til avholdelse av kurs, ærfuglarkitektur, kompetanseheving samt opprettelse av en egen stilling som har fulgt opp disse prosjektene lokalt med rådgivning og oppfølging som hovedfunksjon. Sistnevnte stilling har vært operativ fra 2010 og utover fram til i dag.

Stillingen har vært lagt til Helgeland Museum og gitt et viktig løft på dette området som tidligere var preget av mangel på kapasitet og kompetanse, noe som i neste omgang førte til at flere bygningsvernprosjekt ikke ble igangsatt eller fullført.

Stiftelsen mener det er svært viktig å kunne videreføre stillingen.

Tiltakshaverne ser mulighet for å igangsette slike prosjekt når de har en rådgiver før, under og etter søknadsprosessen - og med selve arbeidet.

Stiftelsen mener det er viktig å ha en tett dialog med fylkeskommunen og Helgeland Museum om videreføring av prosjektet også etter forsøksperioden og om mulige samarbeidsprosjekt. Det vil være viktig å få utviklet en handlingsplan for bygningsvernarbeidet og at dette skjer i samarbeid mellom partene.

STORBÅTNAUSTET PÅ VEGSTEIN HAR LENGE STÅTT I FORFALL, MEN BLE RESTAURERT I 2014 MED VEGA KYSTLAG OG VEGA SJØSPORTKLUBB SOM SØKERE OG KYSTLAGET SOM TILTAKSHAVER.

2.5 Formidling, informasjon og besøksforvaltning

2. KLASSE VED VEGA SKOLE OPTRÅDTE SAMMEN MED OLA BREMSTEIN UNDER 10 ÅRSJUBILEET FOR INNSKRIVNINGEN AV VEGAØYAN PÅ UNESCO'S VERDENSARVLISTE. (FOTO: HILDEGUNN TJØSSVOLL, HELGELENDINGEN)

10 årsjubileet for innskrivingen av Vegaøyen på Unescos verdensarvliste var et viktig satsningsområde i 2014. Målet var lokal mobilisering for å «blankpusse statusen», styrke lokal stolthet og involvering. Jubileet ble markert med konserter, teater, foto- og kunstutstillinger, båtturer i verdensarvområdet og åpning av snorkelstien for barn og unge.

Stiftelsen arrangerte også et fagseminar der forskere presenterte resultater innen bl.a. forvaltning og lokal utvikling gjennom 10 år med verdensarv.

Nærmere 1000 deltok på de ulike arrangementene og en rekke lag og foreninger bidro. Målsettingen må derfor kunne sies å være nådd og jubileumsfeiringen ble en suksess.

Et mål i jubileumsarbeidet var dessuten å nå ut til lokalsamfunnet med informasjon om verdensarvarbeidet og øvrig utviklingsarbeid. Stiftelsen samarbeidet derfor med Vega kommune og Vega verneområdestyre om utgivelse av et større informasjonsblad til alle husstander i kommunen. «Auskaret» informerte om arbeidet med verdensarvsenteret og hadde forhåndsomtale av alle arrangement i forbindelse med jubileet. Det bidro til at programmet ble godt kjent og fikk mange besøkende. Bladet

hadde også informasjon om ulike kommunale arbeidsoppgaver og pågående prosjekt.

Stiftelsen arbeidet i 2014 med informasjon/formidling på flere andre felt: Senter for verdensarven, oppfølging av nyhetsdel på nettsidene og Facebooksiden som nå har over 1300 følgere, prosjekt for barn og unge, ferieguider, avisannonser, samt presentasjon av verdensarven for grupper med besøkende, bl.a. på de daglige utfluktene fra Hurtigruten, cruise/explorerskip og busser, og med foredrag på seminar, møter og andre tilstelninger.

I løpet av året ble det dessuten holdt en rekke møter og presentasjoner av lokalt verdensarbeid og det planlagte verdensarvsenteret på bl.a. internasjonal konferanse i Jeju, Sør-Korea, i Klima- og miljødepartementet, for representanter fra Norsk Kulturråd, næringsråd Arve Knutsen, Nordland fylkeskommune, Luster kommune, Riksantikvar Jørn Holme, på Verdensarvforum i Alta og for ærfuglfarmere i Stykkisholmur, Island.

Stiftelsen samarbeidet med Vega verneområdestyre og Vega kommune om turkart med avmerkede stier og en vedlagt en guide som informerte om ferdsel, attraksjoner, aktiviteter og overnatting. De tre partene inngikk også samarbeid med Kystriksveien og Torghatten Trafikkselskap om infoskjermer på bilferja Torgtind.

Verdensarvsenteret

SKISSE AV FRAMTIDIG VERDENSARVSENTER PÅ VEGA VED ARKITEKTENE EKBERG/LOUS PR 31.12.2012

St.meld nr 35 *Framtid med fotfeste* som Stortinget vedtok i juni 2013 anbefalte at alle norske verdensarvsteder får verdensarvsenter og i 2014 arbeidet Klima- og miljødepartementet med å utarbeide retningslinjer for autorisering av sentrene. Departementet gjorde det samtidig klart at Stiftelsen ville få den formelle rollen som søker av autorisasjon med utvikling av senterets innhold. Stiftelsen ville dermed også bli mottaker av driftsmidlene.

Lokalt la en arbeidsgruppe fram en utredning av innhold, finansiering og drift av et framtidig senter med Vega kommune som eier. Utredningen fikk enstemmig tilslutning fra kommunestyret som anbefalte at senteret skal ha en funksjon som kompetanse-, formidlings- og besøksenter. Videre skal senteret være en diskusjonsarena for lokalsamfunnet og bidra til lokal verdiskaping.

Stiftelsen og Vega kommune samarbeidet om prosessen for å få fullfinansiert senteret, både gjennom invitasjoner til sponsorer og kontakt med nasjonale myndigheter. Totalt kom det meste av finansieringen på plass i løpet av 2014, men Kulturdepartementet avsto søknaden om 6,1 mill kr.

Følgende tiltak ble prioritert innen formidling i 2014:

Utredning/prosjektering Verdensarvsenteret	: 50 000 kr
Forprosjekt info/verdensarvutstilling	: 150 000 kr
Ekstrahjelp verdensarvutstilling	: 10 000 kr
Drift og utvikling nettportal	: 70 000 kr
Digital formidling for barn og unge	: 55 000 kr
«Verdensarvens hav»	: 150 000 kr
<u>Tilskudd lag og foreninger</u>	<u>: 90 000 kr</u>
Sum	: 575 000 kr

2.6 Formidling barn og unge

STIFTELSEN SAMARBEIDER MED VEGA KYSTLAG OG VEGA VERNEOMRÅDESTYRE OM OPPLÉGG I KYSTKULTUR OG FISKE SOM BL.A. INKLUDERER TUR UT MED BÅT FOR Å FISKE KRABBE. (FOTO: LENA FAGERWING)

Stiftelsen har de siste årene samarbeidet med Vega skole, Brønnøy Kulturskole/ Den kulturelle skolesekken, Mosjøen videregående skole og Brønnøysund videregående skole om ulike opplegg. Det mest omfattende samarbeidet er med

Vega skole om å følge opp skolens Verdensarvplan. Den inneholder ulike verdensarvopplegg på alle klassetrinn.

Stiftelsen gjennomfører følgende årlige opplegg, som også skjedde i 2014:

- 4. klasse: "Sjøvett" med Redningsselskapet
- 5. klasse: "Livet i fjæra" (Den kulturelle skolesekken)
- 6. klasse: Ærfugl på Lånan, besøk i april for å lage reir og gjenbesøk i juni for å se om det er ærfugl i reirene, samt lære å harpe dun
- 8. klasse: "Kystkultur" med Vega Kystlag (Den kulturelle skolesekken).
- 10. klasse: Slått på Skogsholmen sammen med Bioforsk.
- Mosjøen videregående skole: Slått på Skogsholmen sammen med Bioforsk.

Eventyret Vegaøyen Verdensarv

I 2014 STARTET ARBEIDET FOR FULLT MED STORSATSNINGEN «EVENTYRET VEGAØYEN VERDENSARV» - NATUR- OG KULTURSTIER TIL LANDS, TIL VANNS OG I CYBER. SNORKELSTIEN BLE ÅPNET 19. JULI 2014.

Arbeidet med snorkelstien og trinn 2 – cyberstien – foregikk delvis parallelt våren 2014. Snorkelløypa ble lagt ut med bøyer, omklæringsrom og skilt. Eventyrer Lars Monsen sto for den formelle åpningen og rundt 500 møtte opp på Eidem for å være med arrangementet. En stor suksess!

Stiftelsen inngikk samarbeid med Westerdals Oslo School of Arts, Communication and Technology, om utvikling av apper og digitale spill som en del av trinn 2 av Eventyret. Klassen hadde studiebesøk på Vega en uke på våren. De gjorde seg kjent med området og gjennomførte intervju med elevgrupper på Vega skole før de gikk i gang med utkast til apper. To apper ble valgt ut for å arbeide videre med. Parallelt fikk Stiftelsen laget en ny webløsning for å kunne inkludere ”cyber-eventyret”, informasjon, spill, film, skoleopplegg og pedagogisk ressurs. Stiftelsen hadde også en praktikant fra Westerdals som hadde i oppdrag å skape og markedsføre det nye opplegget «Overlevelsescamp» i Emårsøy.

Sponsing av både stiene og framtidig formidling i verdensarvsenteret har vært et annet arbeidsområde og en rekke lokale sponsorer finansierte åpningen av snorkelstien. Kontakt med Kongsberg førte til at Stiftelsen blir sponset med en simulator til sentret. Oslo maritime museum vil også bidra med programvare til simulatoren.

SLÅTT I SKOGSHOLMEN MED ELEVER FRA MOSJØEN VIDEREGÅENDE SKOLE.

Utenom Stiftelsens arbeid hadde Vega verneområdestyre samarbeid med Mosjøen vgs om hogst av sitka, Helgeland Museum i samarbeid med Stiftelsen hadde formidling for skoler i Brønnøysund som kom på tur til Nes og Brønnøy kulturskole hadde ærfuglprosjekt i Skjærvær med Vevelstad skole.

2.7 Reiseliv/besøksforvaltning

HELGELAND REISELIV, HELGELAND MUSEUM, STIFTELSEN VEGAØYAN VERDENSARV OG LILLE LÅNAN SAMARBEIDER OM DEN DAGLIGE UTFLUKTEN FRA HURTIGRUTEN TIL VEGAØYAN VERDENSARV.

Vega er i en unik situasjon med lokalt eierskap innen reiselivet, noe som bidrar til å styrke det lokale næringslivet innen primærnæringene og servicesektoren.

Samtidig tilsier erfaringene fra andre verdensarvsteder at turisme kan være den største trusselen i forhold til fugleliv og kulturlandskap i et område som Vegaøyen. Samarbeid med reiselivsnæringen og tilrettelegging/besøksforvaltning er derfor avgjørende for å sikre styrt ferdsel og et bærekraftig reiseliv.

Vega kommune og Nordland fylkeskommune har samarbeidet siden 2006 om en reiselivsstrategi som skal sikre ivaretagelse av verdensarvverdiene og bidra til lokal verdiskaping. Siste prosjektperiode ble avsluttet ved utgangen av 2014.

Et av delprosjektene har vært pilotprosjektet Bærekraftig Reiseliv der Vega som en fire norske piloter har fått merke for beste praksis innen bærekraftig reiseliv.

Stiftelsen deltok også som pilotdestinasjon i et nordisk-baltisk prosjekt (2013/14) for utvikling av «verktøy» til hjelp i en lokal strategi og tiltak for bærekraftig reiseliv. Prosjektet har vært i samarbeid med Nordic World Heritage Foundation (NWHF) som har arbeidet på oppdrag fra Unesco for å følge opp organisasjonens turismestrategi. NWHF ble lagt ned i 2014 etter vedtak i den norske regjering. Det er ennå ikke avklart hvordan arbeidet bringes videre.

Infrastruktur og tilgjengelighet til verdensarvområdet med båtruter har i en årrekke vært en viktig oppgave å få løst. Tilbudet om turmål er redusert fra fem til to pga manglende finansiering. For 2013 og 2014 ga Stiftelsens tilsagn om en underskuddsgaranti og gikk inn med ca 90 000 kr for å få regnskapet i balanse. Å få opp antall besøkspunkt og antall besøkende i verdensarvområdet for å få formidlet natur- og kulturarven og styrket de bedriftene som satser i verdensarvområdet, er et viktig mål. Det ble derfor prioritert å søke midler gjennom autorisasjonen for å få finansiert et formidlingsopplegg for besøksøyene i verdensarvområdet.

Nye turkart er et annet viktig tiltak for å tilgjengeliggjøre området og legge til rette for styrt ferdsel. Kartene ble ferdig til sommeren 2014 og ble utarbeidet og finansiert i et samarbeid mellom Vega Turistinformasjon, Vega verneområdestyre og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Kartene har innlagte turstier og et medfølgende hefte som gir bl.a. ferdselsinformasjon.

De tre partene innledet også samarbeid med RV 17 Kystriksveien om terminaler for elektronisk informasjon på ferja og andre sentrale steder i buffersonen og på fastlandet.

Antall besøkende

Tallet turister til Vega har økt fra rundt 5000 i 2005 til 35 000 i 2014. Antall regnes i hovedsak ut fra reisende på ferje og hurtigbåt.

Målsettingen for arbeidet med reiseliv er en større profesjonalisering. For å sikre økonomisk bærekraft må antall besøkende økes til 40 - 50 000 per år.

I internasjonal sammenheng er dette et svært lavt antall besøkende. Det sårbare fuglelivet og kulturlandskapet tilsier likevel at Vegaøyen må være i en særstilling mht til antall besøkende. Utvikling av besøksstrategi og satsing utenom høysesongen vil være viktige verktøy for å styre utviklingen.

I 2014 samarbeidet Stiftelsen med Vega Turistinformasjon, Vega verneområdestyre og til dels Helgeland Museum om annonser i lokalavisenes feriebilag og ferieguides. Dermed er informasjon om ferdsel på naturens premisser en del av all turistannonsering.

Følgende tiltak ble prioritert i 2014:

Informasjon i ferieguides, aviser mm	:	25 000 kr
Infoterminaler ferje og hurtigbåt	:	20 000 kr
Foredrag, guidekurs mm	:	25 000 kr
Verdensarv på dagsorden	:	100 000 kr
<u>Besøksforvaltning – kart og infoskjermer</u>	:	<u>80 000 kr</u>
Sum	:	250 000 kr

2.8 Overvåking

ETTER ANMODNING FRA UNESCO HAR STIFTELSEN VEGAØYAN VERDENSARV KARTLAGT ALLE ÆRFUGLHUS I VERDENSARVOMRÅDET MED BILDER OG GPS-KOORDINATER. NYE REGISTRERINGER MÅ GJENNOMFØRES I 2018.

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Klima- og miljøverndepartementet ser behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen av verdensarvverdiene. Departementet skal derfor innføre en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, skal det utvikles målbare indikatorer for alle verdensarvverdiene.

Tilstandsvariabler

Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):

Beite-/slåttelandskap og vegetasjon:	overvåke vegetasjon, skjøtelsesformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Dunvær:	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv:	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i verdensarvområdet
Fiskeri:	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner:	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv:	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Behovet for overvåkning av oljevernberedskap, skipstrafikk, miljøtilstand og klimaendringer er andre variabler som Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv mener er viktige å overvåke.

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- **Bygninger:** SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013)
- **Vilt-/sjøfuglkartlegging:** (2007/2008, 2010 og 2012/2014) gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
- **Ærfuglhus:** kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 – 2012)
- **Vegetasjon:** kartlegging av vegetasjon (2010 - 2014) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega verneområdestyre

Overvåkingstiltak i henhold til ny forvaltningsplan (2015 – 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)
- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av Bioforsk Tjøtta i perioden 2010 til 2014 vil være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing.

Verdensarvområdet benyttes til rekreasjon og friluftsliv. Ved økt ferdsel vil det være viktig å overvåke eventuelle virkninger på naturkvalitetene i områder der man ser at disse er truet.

Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn

Statens naturoppsyn har loggført i underkant av 360 timeverk i Vega kommune i 2014. Av dette er ca. 200 arbeidstimer knyttet direkte til oppsyn eller oppdrag i verneområder. Som tidligere har oppsynet stort sett blitt utført som "fellesoppdrag" som har omfattet "tilstandsoppsyn" i natur generelt, og verdensarvområde og verneområder spesielt. Oppsynet har også blitt utført enkelte mer praktiske oppdrag

i form av skjøtsel i verneområder, samt oppsett av løveskilt, jakt- og fellefangst av mink.

Oppsynsmann har som målsetting å i størst mulig grad "være til stede" i ansvarsområdet generelt og Verdensarvområdet og verneområdene spesielt. Han har utført oppsyn i samtlige syv verneområder i Vega i 2014. Det er loggført 41 oppsynsturer- eller oppdrag, noe som gir et snitt pr. verneområde på ca. seks tilsyn for 2014.

SNO-Helgeland har i 2014 tatt initiativet til og gjennomført befaringer i verdensarvområdet med offiserer fra Kystvakta. Tilnærmet alle ærfuglværene har vært besøkt. Samme møte og befarings er gjennomført med ledere fra lokalt politi og brannvesen (IUA). Bakgrunn for befaringene er samarbeidsrelasjoner, "lokalkunnskap" samt rolle- og oppgavefordeling ved større hendelser i dette området.

Utviklingstrekk/utfordringer

Ifølge stedlig naturoppsyn framstår alvorlig forurensing av sjøområdene utenfor Vega som den største trussel for verdensarvområdet. En stor del av området består av hav- grunt vann eller øyer. Et havari med båt, eller et utslipp fra den tiltagende oljeutvinningen utenfor Helgeland, vil kunne få svært store konsekvenser for området.

Raksøppel er en stor utfordring i verdensarvområdet. Trusselen er ikke akutt som ved oljeutslipp, men raksøppelet er mange steder svært skjemmende. Det er fortsatt slik at selv om bare verneområder prioriteres for oppsamling, er mengden raksøppel formidabel og oppgaven med å skulle få fjernet alt nesten illusorisk, i hvert fall hvis en skal holde seg til de metoder og det omfang av oppsamling som har vært gjort til nå.

Tiltagende turisme på Helgeland generelt, har ikke medført store problemer som er blitt registrert, eller meldt til SNO. Turisttrafikken i Vega verdensarvområde er fortsatt stort sett styrt gjennom arrangerte guidede turer. Den "uorganiserte" turisttrafikken øker noe i verdensarvområdet; antallet kajakkpadlende er økende og det er også noen flere fritidsbåter. Ifølge lokal oppsynsmann er det ikke i et problematisk omfang. Det er i liten grad rapportert om uheldige episoder.

Tilbakemelding fra fuglevokterne i verdensarvområdet til SNO er at 2014 har vært et greit år, uten store eller spesielle problemer.

2. 9 Marint miljø - fiskeri

9. KLASSE VED VEGA SKOLE ARBEIDET I 2014 MED PROSJEKTET "VERDENSARVENS HAV" DER DE BLANT ANNET FIKK LAGE MAT SAMMEN MED KOKK JON AGA OG FISKERKONE JOHANNA TOPPEN.

Lokal fiskerinæring har i løpet av de siste tiårene hatt en dramatisk tilbakegang i antall fiskere og fangstmengde. Manglende rekruttering til fiskeriene er en viktig utfordring der Stiftelsen har tatt initiativ ovenfor Fiskeri- og Kystdepartementet for å få utviklet en egen tiltaksplan for fiskeriene, uten å ha gehør for dette.

I regi av Forvaltningsknutepunktet er det også etablert en arbeidsgruppe for å se på muligheter for økt rekruttering gjennom bl.a. samarbeid med skolene i regionen. Arbeidet har foreløpig resultert i kontakt med næringshagen Torgar og lokale sjarkeiere om samarbeid for et rekrutteringsprosjekt. Torgar er prosjekteier og søker samarbeid med Nordland fylkeskommune.

Vega verneområdestyre og Stiftelsen søkte i fellesskap midler til «Verdensarvens hav: i fortid, nåtid og framtid» og fikk ved årsskiftet 2013/2014 kr 150 000 fra Miljødirektoratet.

9. klasse ved Vega skole har i 2014 intervjuet lokale fiskerfamilier, tatt filmopptak og skal ende med et formidlingsprodukt som skal kunne brukes i det nye verdensarvsenteret. Målet er å skape tilhørighet til verdensarvens kulturarv og bidra til rekruttering til nye fiskere og røktene av Verdensarvens hav.

Miljøtrusler er en annen stor utfordring, både via den økte båttrafikken og søppel/plastavfall som kommer med havstrømmene. Økt overvåking og beredskap bør derfor være et prioritert arbeidsområde.

Videre er Stiftelsen og Vega kommune bekymret for tillatelsen til prøvehøsting av tare i områder der tareskogen nå er kommet tilbake etter tiår med nedbeiting av kråkeboller. Det er derfor sendt henvendelser til Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet om saken. Miljødirektoratet har anmodet Fiskeridirektoratet om å stoppe prøvehøstingen i verdensarvområdet.

2.10 Fugleliv

Telling av ærfugl i verdensarvområdet i 2011 viste en alarmerende nedgang i bestanden. Telling av mytebestandene sommeren 2011 viste tilsvarende tendens og liknende nedgang er dokumentert for grågåsbestanden og teist i tidligere undersøkelser. Det bør være viktig å undersøke hva som er årsaken til nedgangen i fuglebestanden. Om nedgangen er på grunn av økt ferdsel eller andre årsaker, kan ingen per i dag si noe sikkert noe. Men også langs kysten for øvrig har det vært en voldsom nedgang i sjøfuglbestandene.

Fuglekartleggingene til Bioforsk viser likevel at fuglelivet i verdensarvområdet er mangfoldig og rikt. Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskapet som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se. Andre karakterarter for Vegaøyen er tjeld, steinskvett, rødstilk, sandlo, havørn, lirype, rødvingetrost, tyvjo, kråke, stokkand og teist. Spesielt viktige viltområder i verdensarven finner man i de to våtmarksreservatene Holandsosen og Kjellerhaugvatnet på hovedøya Vega, samt i de viktige egg- og dunværene helt ytterst i vest som Lånan, Fløvær, Nordvær, Skjærvær, Hysvær, Halmøyvær, Fuglvær og Muddvær. Store og varierte øyer som Skogsholmen, Omnøy og Tåvær har også et rikt fugleliv med stor artsvariasjon.

Enkelte fuglearter har vært vanligere før, men har gått mye tilbake de siste tiårene. Eksempler på dette er sildemåke, smålom, sanglerke og vipe. Grunnen til nedgangen for disse artene er kompleks da leveområdene kan inkludere mange andre områder med ulike trusselfaktorer enn kun Vega. En faktor som utvilsomt har hatt en

betydelig negativ påvirkning på mange av Vegaøyens hekkefugler er den innførte og svartelistede minken som raderte ut bl.a. ærfugl i Hysvær på 80- og 90-tallet.

Lokalt arbeider Stiftelsen i samarbeid med reiselivsnæringen og verneområdestyret med å få styrt ferdselen unna områdene hvor sjøfuglene myter og få bedret kunnskapsgrunnlaget knyttet til myting og ferdselsforstyrrelser. Da er kartlegging en forutsetning. Dette ble igangsatt i 2012, fem år etter forrige viltkartlegging i 2007 – 2008. Dette er en del av en totalkartlegging av fugle- og viltforekomster i verdensarvområdet som er planlagt slutført i 2015.

Informasjon har vært et viktig satsningsområde i 2009 - 2014 og Stiftelsen har i samarbeid med Vega verneområdestyre årlige annonser i lokalpressen før hekkesesongen for å anmode båtførere om å ferdes med forsiktighet i verdensarvområdet. Stiftelsen har også fått utarbeidet og satt opp en utendørs utstilling på Nes, «Sakte fart»-skilt ved Hysvær, skilt til båtmarinaer og brosjyrer med kart for båtferdsel i verdensarvområdet.

Budsjett 2014 fugleliv:

Viltkartlegging	: 100 000 kr
<u>Tiltak nettverksbygging ærfuglprosjekt</u>	<u>: 20 000 kr</u>
Sum	: 120 000 kr

2.11 Frivillig arbeid

VELLYKKET ÆRUGLKURS I HYSVÆR I 2014 MED 15 DELTAKERE.

Frivillig arbeid med å ta vare på, dokumentere og formidle verdensarvens verdier, natur og kultur i verdensarvområdet har vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Stiftelsen har og har hatt flere samarbeidsprosjekt med frivillige lag og foreninger. Årlig er det også lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i 2014 tilskudd på totalt kr 90 000 til:

- Nordland Ærfugllag: kr 20 000 til brosjyre, dyneetiketter, nettsider og tur til Island.
- Vega Amatørteaterlag: kr 22 000 til forestillingen «Trur du ho sprakk» om oppvekst og hverdagsliv i Hysvær. Forestillingen ble vist som en del av 10 årsjubileet for verdensarven
- Teater Folk: kr 23 000 til forestillingen «Bremstein – Havet synger fortsatt sangene» som var en del av markeringene av 10 årsjubileet.
- Vega Sjøsportsklubb: kr 25 000 til delfinansiering av restaurering av storbåtnaust, Vegstein.

Foruten de omsøkte prosjektene skjedde det også arbeid i regi av Vegaøyens Venner:

- Ærfuglpatrulje til Bremstein med ca 15 medlemmer og interesserte for å hjelpe fuglevokter der å lage reir og reparere ærfuglhus og bygge/restaurere ebaner.
- Fuglekveld med tilreisende ornitologer. Godt oppmøte der også lokale fugleinteresserte viste bilder fra årets fugleobservasjoner.

Laget er også eier av Øverstua i Tåvær der det i 2014 ble gjort noe arbeid med å få på plass pipe/ovner.

3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet 5. april 2005 av Vega kommune. Opprettelsen av stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til en hver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

Forvaltningsplanens mål er at den *"... skal danne grunnlaget for en positiv utvikling i verdensarvområdet som sikrer natur- og kulturlandskapsverdiene. De tradisjonelle aktivitetene skal ivaretas og videreutvikles. Grunnlaget for en positiv utvikling for lokalsamfunnet basert på bærekraftig bruk skal legges. Videre skal Vega bygges opp som et kunnskapssenter for formidling, forvaltning og bruk av natur- og kulturlandskapet langs kysten. Planen skal motivere og ansvarliggjøre de ulike partene til å yte en innsats for å oppnå dette."*

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet.

Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle

driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet og tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes. Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen og Verdensarvkomiteens innskrivingstekst gjennom bl.a. å prioritere kulturlandskapsarbeid og duntradisjonen, samarbeid med lokale grunneiere, arbeid med barn og unge, bidrag til kartlegging av ærfuglhus og innsamling av immaterielle kulturminner.

Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i den arbeidsplanen som styret vedtok i 2014. Forvaltningsplanens tiltaksdel er delt inn i temaene: duntradisjonen, beite-, slåttelandskap og vegetasjon, kulturminner og bygningsarv, havmiljø, fugleliv, formidling og reiseliv.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i 2014 hatt en arbeidsplan der det har vært mulig å få finansiert og igangsatt de viktigste tiltakene innen duntradisjonen, kulturlandskap og formidling/turisme.

Temaet kulturminner og bygningsvern blir ivaretatt gjennom et samarbeid mellom Nordland Fylkeskommune og Helgeland Museum der Stiftelsen bidrar med innspill og rådgivning.

3.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
 - B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Fylkesmannen i Nordland
 - C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
 - D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
 - E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
 - F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité
- Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2014 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder
 Vara: Mona Gilstad, varaordfører Vega kommune
 Ann-Hege Lervåg, Vega kommunestyre, nestleder
 Vara: Helene Skjelbred, Vega kommunestyre

Monica Andreassen Iveland, Fylkesmannen i Nordland

Vara: John Kosmo, Fylkesmannen i Nordland

Sten Rino Bonsaksen, Helgeland Museum

Vara: Kari Wærum, Helgeland Museum

Kai Erik Breivoll, Nordland fylkeskommune

Vara: Katrine Erikstad, Nordland fylkeskommune

Torny Pedersen, tidligere stortingsrepresentant

Vara: Heidi Kristin Sæthre

Hilde Wika, Vega kommune

Vara: Kjartan Sørøy, Vega skole

Inger Pedersen Toppen, Stiftelsens samarbeidsråd

Vara: Arnstein Hansen, Stiftelsens samarbeidsråd

Observatører:

Lisen Roll, Riksantikvaren

Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet

Jannike Wika, Vega verneområdestyre

Runar Omnø, Statens naturoppsyn

Styret hadde i alt 3 (tre) møter: 21. -22. januar, 2. juli og 18. – 19. november.

Møtene ble avholdt på Hildurs Urterarium og ved Vega havhotell.

Styret behandlet 17 saker. De viktigste sakene var i tilknytning til arbeidsplan og budsjett for 2015, utvikling av strategi for Stiftelsens arbeid, oppfølging av forvaltnings- og tiltaksplanen for området og de strategier som er vedtatt av styret på disse områdene. Stiftelsen sendte en henvendelse til Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet vedrørende prøvetrøling etter tare i verdensarvområdet. Stiftelsens samarbeidsråd henvendte seg også til styret og ba om at det ble utarbeidet et mandat for samarbeidsrådets arbeid og at styret vurderer antall medlemmer i rådet.

3.2 Samarbeidsrådet

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i henhold til vedtektene etablert et samarbeidsråd med representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. Rådet består av 17 lag og foreninger som skal gi impulser til styrets arbeid. Av disse møter rundt halvparten på møter og seminarer der de blir innkalt.

Samarbeidsrådet har fått tilsendt sakspapirer og forslag til arbeidsplan og budsjett før styremøtene i Stiftelsen. Stiftelsens samarbeidsråd henvendte seg til styret i 2014 og ba om at det ble utarbeidet et mandat for samarbeidsrådets arbeid og at styret vurderer antall medlemmer i rådet.

Følgende lag og foreninger er representert i samarbeidsrådet: Helgeland Reiseliv Hysværøyen Grunneierlag, Naturvernforbundet i Nordland, Nordland Ærfugllag Norsk Ornitologisk Forening, avd. Nordland, Skogsholmen Grendelag, Vega Bonde- og Småbrukarlag, Vega Bondelag, Vega Fiskarlag, Vega kommune, Vega Kystlag, Vegaøyens Venner, Vega barne- og ungdomsskole, Nes-Holand stedsutvikling/grendelag, Skogholdt ungdomslag, Ylvingen, Utværet Lånan AS, Vega Ungdomsråd.

3.3 Team Verdensarv Vega

Lokalt har Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, Vega kommune, Vega verneområdestyre, Helgeland Museum og Statens Naturoppsyn etablert et Team Verdensarv. Følgende møtte i teamet i 2014: ordfører/styreleder i Stiftelsen, rådmann, reiselivssjef Vega kommune, verneområdeforvalter Vega verneområdestyre, Statens Naturoppsyn, plan/miljøvernsjef og jordbrukssjef Vega kommune, daglig leder Helgeland Museum og daglig leder Stiftelsen.

Det lokale Team Verdensarv skal samordne innsatsen for å ivareta de ulike tema innen forvaltningsplanen og skape nasjonal og internasjonal oppmerksomhet om Vegaøyen Verdensarv. Et viktig mål er også å oppfylle Verdensarvkonvensjonens målsetting om positive ringvirkninger lokalt, kapasitetsbygging, etablering av forskning og utdanning.

Teamet har en viktig funksjon i forhold til informasjonsutveksling.

Vega kommune: Arbeidsoppgaver tilknyttet verdensarv

Verdensarvporten:

Vega kommune fulgte i 2014 opp føringene i **St.meld nr 35 *Framtid med fotfeste*** og anbefalingene fra en arbeidsgruppe for planlegging av innhold, drift og finansiering av et framtidig verdensarvsenter. Se side 13.

- Ordfører/styreleder deltok på Verdensarvforum i Alta der oppfølging av den nye stortingsmeldingen ble lagt fram av politisk rådgiver Jens Frølich Holte i Klima- og miljødepartementet. Han innledet på nasjonalparkkonferansen og innledning for verneområdestyrene i Nordland.
- Ordfører/styreleder i Stiftelsen møtte fylkesråd Hild-Marit Olsen i Nordland fylkeskommune for å følge opp planene for et senter for verdensarven.
- Ordfører/styreleder møtte fylkesrådet for å presentere planene for verdensarvsenteret.
- Ordfører/styreleder deltok ellers på en rekke møter som Nordlands-konferansen, Kommunekonferansen og Nasjonalparkkonferansen der han møtte sentrale politikere og fikk tatt opp saken om senter.

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarvmidlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. I 2014 ble det tildelt 550 000 kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet.

Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i Verdensarvområdet. Dette kan være fra enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 -12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen og hel stilling på reiselivsstrategi.

Vega Turistinformasjon - reiselivsstrategi og bærekraftig reiseliv

Vega kommune har vedtatt reiselivsstrategien for kommunen og har ansatt prosjektleder for å følge opp strategien. Strategiprojektet ble avsluttet ved utgangen av 2014 og det ble gjennomført møter med næringsråden i Bodø og på Vega for å få videreført satsningen.

Kommunen drev Vega Turistinformasjon som gjennomførte guidete båtturer til Lånan og Emårsøy fra slutten av juni til 1. august. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga en underskuddsgaranti på 100 000 kr til gjennomføring av båtturene og det ble brukt 90 000 kr for å få regnskapet i balanse. Rundt 700 passasjerer deltok på turene.

Turistinformasjonen på Vega og hadde rundt 5000 besøkende i løpet av sommeren. Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven. Stiftelsen samarbeider med Visitvega om annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

Helgeland Museum - formidlingsvirksomhet

Museet driver E-huset Museum som formidler ærfugltradisjonen, områdets Outstanding Universal Value. Museets formidling av historien om ærfugltradisjonen er dermed svært viktig i formidlingen av Vegaøyen Verdensarv.

Helgeland Museum hadde ansvar for guidingen på Hurtigruten utfluktsprogram til Vega. Museet gjennomførte i egen regi en del guidete turer i steinalderløypa.

Helgeland Museum er engasjert via Den kulturelle skolesekken for Sør-Helgeland til å formidle ærfugltradisjonen og hadde i 2014 besøk av skoleklasser fra Brønnøy og Vevelstad. Museet samarbeidet med Stiftelsen i dette prosjektet.

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet.

Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for

byggningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere.

Statens Naturoppsyn – se side 23

Vega verneområdestyre

Miljøverndepartementet delegerte 5. mai 2011 forvaltningen av verneområdene i Vega kommune til Vega verneområdestyre. Verneområdestyre består av to representanter fra Vega kommunestyre og en fra Nordland fylkeskommune. Styrets sekretær er en lokal verneområdeforvalter.

Verneområdeforvaltningen skal arbeide med tiltak knyttet til vedlikehold, skjøtsel og tilrettelegging. I 2014 gjennomførte verneområdeforvalter, oppsynsmann og daglig leder i Stiftelsen samordningsmøter i forhold til søknader og finansiering av arbeidsoppgaver. De viktigste oppgavene for verneområdeforvalter i 2014 omfattet tiltak for å få fjernet sitka i Kjellerhaugvatnet naturreservat, samarbeid med grunneiere om skjøtsel i verneområdene og revidering av forvaltningsplanen for verdensarvområdet.

3.4 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsens er lokalisert til Vega og har kontorlokaler i den framtidige Verdensarvporten på Nes. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Lena Fagerwing ble fast ansatt i 50 prosent stilling som prosjektleder for arbeidet med barn og unge fra 1. januar 2013.

Sekretariatet har kjøpt konsulenttjenester til vegetasjons-/viltkartlegging og til «Eventyret Vegaøyen Verdensarv».

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2014 har vært:

- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av arbeid med verdensarvsenter/naturinformasjonssentre
- Søknadsarbeid for finansiering av framtidig verdensarvsenter og finansiering av «Eventyret Vegaøyen Verdensarv»
- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Arbeid med 10 årsjubileum oa informasjonstiltak
- Informasjon og presentasjon av Vegaøyen verdensarvområde, arbeidsoppgaver og muligheter.
- Daglig drift med strategi- og økonomiarbeid

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunkt Nes og Helgeland Museum på Nes, er de samarbeidende parter i Team Verdensarv Vega et godt stykke på vei til

å bygge opp et kompetansemiljø på verdensarv. Det er en utfordring at lokal oppsynsmann har ansvar for hele Helgeland fra Salten til Namdalen, et så stort område at han i 2014 kun hadde 13 ukeverk i Vegaøyen verdensarvområde. Det ble derfor tatt initiativ til et møte med Statens naturoppsyns ledelse for kyst med gjennomgang av rutiner for samarbeid i Forvaltningsknutepunktet.

I forbindelse med innskrivingen av Vegaøyen på verdensarvlisten, fikk Statens naturoppsyn tildelt ressurser til en oppsynsstilling med Vega som kontorsted. Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå oppdaterte nyheter på nettsidene www.verdensarvvega.no og egen Facebook-side: Vegaøyen Verdensarv med mer enn 1300 følgere.

Daglig leder var i 2014 leder av styret til nettverksorganisasjonen Norges Verdensarv for de norske verdensarvstedene, med i arbeids- og referansegruppa for arbeidet med rullering av forvaltningsplanen og styringsgruppa for Trollfjell Geopark.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
N-8980 Vega
+47 75 03 55 03
+47 97 03 46 46
post@verdensarvvega.no
www.verdensarvvega.no

